

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FORENING & MUSEUM

Nr. 2 / 2019

Kære medlemmer

Museumsforeningen holdt sin årlige generalforsamling den 19. marts 2019, og referatet fra generalforsamlingen kan læses på foreningens hjemmeside.

Ved generalforsamlingen udtrådte John Zilmer, som var været foreningen en trofast støtte i mange år, først som bestyrelsesmedlem, senere som tilfornordnet. Vi vil rette en stor tak til John Zilmer for hans altid engagerede deltagelse i foreningens arbejde. Vi vil ligeledes takke Bent Jensen, som har valgt at stoppe i bestyrelsen, men i stedet fortsætter som revisor. Charlotte Fenger blev i stedet indvalgt i bestyrelsen. Siden generalforsamlingen har bestyrelsen konstitueret sig med Tom Sinding som formand og Torben Bill-Jessen som næstformand. Torben Bill-Jessen ønskede at blive fritaget for arbejdsbyrden som formand, men vil fortsat være aktiv i bestyrelsen.

Medlemmer, der ikke var til stede ved generalforsamlingen, kan afhente årbogen for 2018 og medlemskortet for 2019 på Bymuseet.

Der er deadline for Forening & Museum nr. 3 fredag den 28. juni 2019. Bidrag sendes til Bente Thomsen på mail: btsnekkersten@gmail.com.

Enkelte medlemmer har endnu ikke indbetalt kontingent for 2019. Vi beder om indbetaling snarest.

Tom Sinding og Torben Bill-Jessen

Forsidebilledet

Døbefonten i Tikøb Kirke med de originale farver. Rekonstrueret digitalt af Kaj Madsen på grundlag af farvespor på fonten.

FORENING & MUSEUM

**Bente Thomsen (ansvh.)
Torben Bill-Jessen
Eva Arnsfelt
Iben Vyff**

Tryk: **Nofoprint, Helsingør**

Forening & Museum

udkommer med 4 numre om året i februar, maj, august og november. Stof til bladet sendes til btsnekkersten@gmail.com

Helsingør

Museumsforening

Formand: Tom Sinding
Næstformand: Torben Bill-Jessen
Kasserer: Flemming Jensen
Maibritt Bager
Charlotte Fenger
Ingrid Dora Jarnbjerg
Elisabeth Thorsen
Bente Thomsen (suppleant)
Eva Arnsfelt (suppleant)

Foreningens

hjemmeside:

www.helsingormuseumsforening.dk

Kontingent for 2019
225 kr. for enkeltpersoner
275 kr. for par
575 kr. for firmaer
Betaling kan ske på:
Reg 2255 konto 1905639169
eller ved henvendelse på
Helsingør Bymuseum,
Sct. Annagade 36

Tikøb Kirke.
Foto: KM.

Tikøb Kirke

Af Kaj Madsen

Kirken i landsbyen Tikøb er en velbygget og smuk middelalderkirke og tilmed usædvanlig stor af en landsbykirke at være. De ældste bygningsdele, skib, kor og våbenhus er opført i romansk stil, formentlig i perioden 1175-1250. Kirkens gotiske tårn og sakristi er tilføjet i senmiddelalderen. Udover disse tilføjelser er der gennemført en række ændringer af de oprindelige bygninger: skib og kor har fået kamtakkede gavle, nogle af de små, højt-siddende vinduer er erstattet af større, og der er indbygget hvælv over kirkens rum i stedet for de oprindelige flade lofter.

Tikøb Kirke er bygget af teglsten, det fremragende materiale som stod til rådighed for kloster- og kirkebyggeri efter at teglbrændingskunsten var blevet indført i Danmark omkring midten af 1100-tallet. Det vides ikke hvem der har iværksat og finansieret byggeriet af Tikøb Kirke, men det har måske været kongen, biskoppen eller en verdslig stormand. Sognemændene kan også have spillet en rolle.

Det er heller ikke kendt, hvem der stod bag den arkitektoniske udformning og hvem der leverede den håndværksmæssige kunnen. Vi må lade os nøje med sagnets beretning om, at kirken blev bygget af cisterciensermunkene fra Esum, og at biskop Absalon i Roskilde selv kom til stede ved indvielsen en majdag. Vi ved ikke om sagnet taler sandt, men usandsynligt er det ikke.

Esrum Kloster blev etableret i 1150'erne af franske cisterciensermunke, som var teknisk kyndige og kirkens ældste dele viser i stilistisk henseende tydelig indflydelse fra cisterciensernes byggeri i Frankrig og Italien. Og eftersom Absalon var biskop i Roskilde 1158-92 og ærkebiskop i Lund 1177-1201, kan han godt have deltaget i indvielsen af Tikøb Kirke.

Tikøb Kirkes døbefont

Kirken rummer et fornemt stykke inventar, en døbefont, som antages at være lige så gammel som teglstenskirkenes ældste dele, og som muligvis har stået i kirken siden dennes indvielse. Materialet til døbefonten er sandsten, hentet fra et stenbrud i den skånske lokalitet Höör. Der findes på Sjælland en halv snes døbefonte af skånsk sten, og de fleste er udført i Skåne af lokale stenmestre. Stenhuggerarbejdet på Tikøb-fonten er dog næppe udført i Skåne, men nok i Nordsjælland. Tikøb-fontens mester signerede sit arbejde med ordene:

ALEXANDER ME FECIT
Alexander gjorde mig

Navnet kunne tyde på at stenhuggeren var udlænding, måske englænder, men der er ikke fundet materiale, der kan belyse dette nærmere. Døbefontens kumme prydes foroven af et bredt bladornament i relief, og kummens bund dækkes af en hvirvel af lange blade. Rundt langs kummens midte løber et bånd med en latinsk indvielsesformular, hvis bogstaver er graveret ind i stenen.

Døbefontens terningformede fod er prydet med relieffornamenter på de øvre, afrundede hjørner.

Der er på døbefonten fundet spor af farvepigmenter, og det formodes, at reliefferne fra begyndelsen har været fremhævet med livlige røde, blå, brune og hvide farver, mens skriftbåndet har været sort med gule bogstaver. Et forslag til rekonstruktion af farverne er vist på dette blads forside. Farverne kan forekomme voldsomme, men som det udtrykkes af kalkmalerieksperten Ulla Haastrup:

... de middelalderlige mennesker har ønsket at udsmykke og fremhæve de hellige billeder med al denne kostbare pragt i de mørke, næsten uoplyste kirkerum. Vor tids opfattelse af middelalderkunst er alt for påvirket af den blege, akvarelagtige smukke bevarings-tilstand, som kalkmalerierne nu fremstår i.

Døbefontens indskrift

Indvielsesformularen er affattet på middelalderlatin, og efter tidens skik er nogle af ordene forkortede. Omskriver man teksten til uforkortet, klassisk latin lyder den:

IN HONOREM DOMINI NOSTRI
IESV CHRISTI
ET SANCTAE MARIAE ET
OMNIVM SANCTORVM

altså:

*Til ære for vor herre Jesus Kristus
og den hellige Maria og alle helgener*

Tikøb Kirkes døbefont. Foto: KM.

Den klassiske latins udtryk IN HONOREM er, som det ses på forsidebilledet, i den middelalderlige indskrift blevet til IN ONORE. Tabet af den svage konsonant m i udlyd forekom allerede i det folkelige, latinske sprog, vulgærlatin. Dette tab kendes også fra de romanske sprog, som er udviklet fra latin; 'in onore' er ikke blot middelalderlatin, men også korrekt nutidsitaliensk. I vulgærlatin og middelalderlatin ændredes endelsen -ae til -e og MARIAE dermed til MARIE som også i indskriften.

I middelalderlige indskrifter anvendes ofte forkortede ord, hvor et eller fle-

re bogstaver udelades. Forkortelsen blev markeret med en vandret streg over ordet; på Tikøbfonten står for eksempel DNĪ for DOMINI og OMNĪV for OMNIVM. Hvad forkortelser angår kan man konstatere en vis usikkerhed: markeringen af forkortelserne i indskriften er korrekt, men der forekommer et par afvigelser fra den normale stavemåde.

Datering

Stenhuggerens udformning af indskriften giver ikke sikre holdepunkter for en fastlæggelse af dens alder og dermed også døbefontens alder. De anvendte skrifttyper er udviklet i antikken eller den tidlige middelalder frem til ca. 800 e. Kr. og giver ikke umiddelbart grundlag for en datering. At der ikke forekommer gotiske bogstaver tyder på, at den er blevet til før 1250. Sammenligning med andre indskrifter fører ikke til nogen nøjagtig datering af Tikøbfontens indskrift, men det antages, at døbefonten og dens indskrift er blevet til omkring år 1200, måske samtidig med kirken som menes opført o. 1180.

Hvad ved vi om stenmester Alexander?

Den eneste kilde til viden om en middelalderlig kunstner som Alexander er hans værker. Der hersker ikke tvivl om, at Tikøbs døbefont må betragtes som et betydeligt kunstværk med en veludført udsmykning. Stenhuggeren har på fornem vis undgået stive former i reliefferne; bladrankeornamentet på kummen har han udformet uden systematiske gentagelser, og ved at give de lange blade på kummens bund et asymme-

trisk sving har han undgået at give den store stenblok en stillestående tyngde. På trods af denne markante udformning leder man forgæves efter andre døbefonte eller skulpturer, som på stilistisk grundlag kan tilskrives Alexander.

Døbefonten i Fors Kirke. Foto: KM.

En anden Alexander-font

Anderledes forholder det sig med indskriften på fonten. I Fors Kirke i det lille samfund Sjøntorp 70 km nordøst for Göteborg står en døbefont med inskription – og mesterens signatur ALEXANDER ME FECIT! Fors-fonten er udført som en kalk ligesom Tikøb-fonten, men har et noget andet udseende end denne: kummen er fladere og svajer let ind foroven; foden er en lav cylinder, der fortsætter op i et konkav-konisk skaft.

Alle fontens dele er velproportionerede og i fin balance med hinanden. Et skriftbånd er på denne font anbragt langs kummens øvre rand, og under skriftbåndet og i plan med dette løber en frise, bestående af 12 nedadvendte, franske liljer i fladt relief. Fors-fontens dekoration er ret så beskednen, men den

er valgt og udført med stor elegance ligesom fontens ydre form. Den latinske indskrift lyder:

+ ORE · TVOS CRISTE :
BENEDICTVS : SIT : LAPIS : ISTE :
ALEXANDER : ME FECIT
*Gennem din mund, Kristus,
være denne sten velsignet
Alexander gjorde mig*

Mesterens signatur

Døbefontene i Tikøb og Fors afslører ikke umiddelbart ved deres form eller dekoration, at de er udført af den samme stenhugger, men et stærkt indicium herfor er naturligvis, at de er signeret med samme navn. I betragtning af den store afstand mellem Tikøb og Fors må man naturligvis overveje om der i tiden kunne være to stenhuggere med samme, omend sjældne navn. Afgørende er det dog, at de to signaturer næsten fuldstændigt stemmer overens; man fornemmer at Alexander – som en dygtig og selvbevidst håndværker – har ønsket at sætte ‘en personlig underskrift’ på sine værker. Alexander bekymrede sig ikke meget om at gøre sine bogstaver helt lige høje eller placere dem præ-

Signaturen på Tikøbfonten øverst, Fors nederst. Foto: KM.

cis på en ret linie, men bogstaverne er på begge fonte ganske fint formede majuskler, udstyret med seriffer som i den klassiske latinske skrift – og i moderne skrifttype.

Signerede døbefonte

Af det store antal middelalderlige fonte som endnu findes i Danmark og Sverige, er kun ganske få forsynet med stenhuggerens signatur, mens langt de fleste er anonyme. I det nuværende Danmark er bevaret omkring 1500 middelalderlige døbefonte, de fleste fra romansk tid, og heraf er ikke mere end 7 med sikkerhed signerede af stenhuggerne, mens yderligere 5-6 bærer et navn, som muligvis er stenhuggerens. De fleste af stenhuggernavnene på de danske fonte forekommer kun en enkelt gang, men ét af navnene, Bonde Friser, findes på tre fonte, som alle står i sydsjællandske kirker. Mester Alexander befinder sig med sine to signerede døbefonte, som endda står i hver sit land, altså i særdeles eksklusivt selskab.

Håndværker eller stifter?

Det antages i almindelighed, at signaturen ALEXANDER ME FECIT på døbefontene i Tikøb og Fors giver os navnet på den håndværker, som har udført fontene.

En anden mulig fortolkning er, at det er stifteren (fx en højstående gejstlig eller verdslig person), der signerer: 'Alexander lod mig gøre'. Det mest sandsynlige er dog, at de to døbefonte og deres indskrifter blev skabt af en dygtig stenhuggermester ved navn Alexander.

Stenhuggerens kunnen

Middelalderens stenhuggere var særdeles veluddannede. Læretiden kunne være på 5-7 år og efterfulgtes ofte af mange vandreår vidt omkring, hvor svenden fandt beskæftigelse og studerede faget indgående.

De dygtigste stenhuggere arbejdede ikke blot med tilhugning af enkle stensblokke, men blev nærmere højt respekterede billedhuggere, der også udførte kunstneriske arbejder som bygnings-

dekorationer, ligsten og døbefonte. Vi fornemmer, at Alexander var en god repræsentant for middelalderens højt kvalificerede stenhuggere, og vi ved nu at han kom vidt omkring i sit virke.

Det er en skam, at vi ikke kender andre af hans værker end døbefontene i Tikøb og Fors.

Dagligliv i Horserødlejren for danske modstandsfolk under den tyske besættelse

Af Charlotte Fengler

Internering af danske modstandsfolk

Horserødlejren blev under besættelsen 1940-1945 benyttet til internering af forskellige befolkningsgrupper. Efter augustoprøret, som kulminerede 28.-29. august 1943, overtog tyskerne kommandoen i lejren. I perioden oktober 1943 til august 1944 blev Horserødlejren benyttet til internering af danske modstandsfolk.

Optakt og baggrund

Denne artikel bygger på personlige optegnelser fra en dansk officer, Kjeld Feilberg. Han havde opholdt sig i Sverige et stykke tid, men besluttede at tage tilbage til Danmark illegalt for at gå ind i den danske modstandsbevægelse. Han sejlede sammen med andre fra Råå ved Helsingborg den 6. februar 1944 over Øresund, men blev taget til fange af tyskerne og båden taget på slæb. De kom i Vestre Fængsel og blev forhørt på Dagmarhus, og flere blev d. 22. februar transporteret til Horserødlejren.

Kjeld Feilberg blev født d. 29. marts 1914 og døde den 9. september 2004. Han skrev bogen: "Flygtet, fanget og fængslet. Gestapofange K. Feilberg

Fangefoto af Kjeld Feilberg. Frihedsmuseets arkiv.

— en dansk officers skæbne efter 29. august 1943", udgivet i 2001 på Frihedsmuseets Venners Forlag. Denne artikel bygger hovedsagelig på kapitlet: "En af modstandskampens ukendte heltinder" (side 21-28). Enkelte oplysninger er taget fra hans bog: "Illegale fotos fra Horserød og Frøslev", udgivet i 1945.

I Horserødlejren

Kjeld Feilberg og to andre blev anbragt i celler i kvindebarakkens arrestafdeling, som lå afsondret i lejren. De forstod ikke hvorfor, men de havde åbenbart fremtrådt ”storsnudedet” over for SS-Sturmabführer Hillgärtner ved ankomsten (svoger til det tyske riges civile befuldmægtigede i Danmark, dr. Werner Best). Et par dage senere blev de taget ud af arresten og anbragt i barak 14 bagest i fangelejren. De blev indkvarteret i en tomandsstue, hvor to køjesenge blev monteret og dermed gav plads til fire mand på stuen. Kjeld Feilberg beretter, at stuerne i lejren var hyggelige og at de pyntede væggene med fotografier eller med billeder for at gøre det endnu hyggeligere.

Dagligdagen i lejren

De indsatte skulle op kl. 6 og deltage i morgenspisning i den særlige spisebarak, hvor den danske forvaltning, der sorterede under fængselsvæsenet, holdt

til. Alle hverdage samt lørdage skulle der stilles til arbejde kl. 8, men om søndagen holdt man dog fri. Forskellige typer af arbejde kunne udføres i lejren. Der var smedeværksted, malerværksted, snedkerværksted og et måttefletteri, og desuden var der et vejbygningshold, gartnerhold, grusgraverhold og et brændebuggerhold. Kl. 12 drog man tilbage i lejren til middag for så at arbejde igen fra kl. 14 til 17. Ingen måtte forlade barakkerne efter mørkets frembrud, og lyset skulle slukkes, når alle blev låst inde på stuerne kl. 21.

Kjeld Feilberg boede i det sydvestlige hjørne i barak 14, det fjerneste sted i lejren. Han blev kommanderet til at afløse den tidligere leder af lejrens interne depot, trods protest. Han slap dog for at skulle bo i en anden barak, hvilket ellers fulgte med lederjobbet. Arbejdet bestod i en gang om ugen at hente snavset sengetøj, undertøj m.v. i de enkelte barakker sammen med en med-

Tysk soldat ved arbejdsvogn i Horserødlejren. Frihedsmuseets arkiv.

fange og under tysk bevogtning at bringe og hente det på en trækvogn.

"Affisere" og middagslur ved grusgrav

Uden for lejrens pigtråd levede nogle "under jorden". Ikke så få levede også "illegalt" i lejren. Når andre rykkede på arbejde, forsvandt de ind i barakkerne, hvor de hyggede sig som såkaldte "affisere". Tyskerne foretog ofte razzia efter arbejdsledige i barakkerne. Et særligt alarmeringssystem fik alle illegale til at forsvinde som dug for solen eller haste hen til et arbejds hold i nærheden, så snart en tysker nærmede sig. Her virkede de vældig arbejdsomme, så længe tyskerne iagttog dem.

Grusgraverholdet havde tyskerne ikke så meget kontrol med, da grusgraven lå 3 kilometer fra lejren. Man slentrede i mageligt tempo ud og hjem. Illegale breve og pakker smugledes fra et lille arbejds skur. Ligeledes sørgede holdet

for en stor del af lejrens illegale forsyning med æg, smør og andre naturalier. Det gik godt i temmelig lang tid — lige indtil Sturmabführeren en dag pludselig dukkede op på cykel ad en lille sti og ikke i bil, som han plejede. Både grusgraverhold samt vagtmandskab blev overrumplet i deres middagslur. Straffen bestod i 14 dages arrest for grusgraverholdet, men ikke vagtmandskabet.

Smuglervarer luskes ind i lejren

I Horserødlejren blev den danske forvaltning opretholdt i forbindelse med forplejning, depot og sygebehandling. Den gjorde illegale aktiviteter mulige inden for afspærringen. Indsmugling af forbudte varer var ikke uden risiko, og man skulle være opfindsom og snarrådig. Når tyskerne følte sig generet, provokeret eller opdagede indsmugling af forbudte varer, indførtes sanktioner og stramninger. Tyskerne følte sig f.eks. provokeret af, at modstandsfolk havde vist en propagandafilm i København. De indsatte frydede sig højlydt, hvilket ikke gjorde det bedre. Tyskerne udøvede en form for gengældelse i Horserødlejren på grund af denne episode, fordi de ikke kunne finde de skyldige. Stramningerne bestod i dette tilfælde af stop for løsladelser, som var blevet lovet i anledning af Hitlers fødselsdag. Forbud mod tobaksrygning, brev- og pakkeforbud, forbud mod kortspil, som skulle afleveres, fulgte. Det lykkedes dog at skjule en del. Et enkelt brev kunne dog sendes hjem med en kort oplysning om brev- og pakkeforbudet. Nyheder om krigens gang var så vigtige for de indsatte, at de trods for-

Foto taget ud gennem vinduet i en fangebarak i Horserødlejren på en sådan måde, at fotografen selv er kommet med i det ophængte spejl. Bag barak 15 kunne den tyske Lagerführer ikke se de indsatte. Frihedsmuseets arkiv.

bud dagligt fik smuglet aviser ind i lejren. Berlingske Tidende blev jævnlige indsmuglet. Aviserne var udsat for den tyske censur, men nogle nyheder kom dog med. Desuden blev de indsatte vant til at læse mellem linjerne. En dansk fængselsbetjent, der dagligt bragte medicin ind i lejren, medvirkede til indsmugling af forbudte varer. Af og til tog også køkkenpersonalet del i indsmuglingen.

Den uvurderlige fru Hansen

Fremhæves skal fru Hansen, omkring 50 år gammel og enke efter en fængselsbetjent. Hun var leder af fængselsvæsenets udleveringsdepot, var ”stoppekone” og reparerede slidt tøj. De daglige ture med trækvognen fra depotet gik til fru Hansen. Hun var ferm til at hjælpe med at få smuglet forskelligt ind i lejren i kurvene med det vaskede tøj. Takket være hende fik fangerne Nationaltidende dagligt, og bekvemmeligheder/nydelsesmidler fandt også vej ind i lejren. F.eks. en flaske dansk Vermuth eller ved nogle lejligheder snaps indsmuglet på saltsyreflasker. Et radioapparat og hovedtelefoner hjalp hun også med at få smuglet ind i lejren. Hun cyklede til Helsingør og formidlede afhentning af radioapparatet i Søborg (i Storkøbenhavn) via Kjeld Feilbergs søster og svoger, som havde et keramikerværksted (OSA keramik). Det var i øvrigt her, at billedskæreren Otto Bülow boede til leje og blev likvideret i sit værksted d. 2. august 1944. Et lille box-fotografiapparat blev også smuglet ind, og det var med dette de illegale fotos fra lejren blev taget.

Fanger i Horserødlejren ved tørresnoren. Når tyskerne ikke var i nærheden, var der ret fredeligt i lejren. Frihedsmuseets arkiv.

Kjeld Feilberg fortæller om en dag, hvor det var meget tæt på at gå galt. En af de store papkasser på trækvognen blev væltet om på siden af hans medhjælper og et tæppe blev lagt over for at holde sammen på læsset. Flagerne på papkassen blev kun holdt sammen i den ene side, og den tyske ledsager nåede lige at se den forbudte Nationaltidende. Fru Hansen havde inde fra barakken lynhurtigt opdaget, hvad der var ved at ske. Hun åbnede vinduet, beskyldte tyskeren for at have stjålet hendes avis og skældte ham voldsomt ud. Slukøret rakte han hende avisen og fik en ny omgang udskældning. Ualmindelig heldigt, at det ikke fik konsekvenser.

En af hverdagens oversete heltinder

Kjeld Feilbergs afsluttende kommentar i kapitlet er værd at citere:

”I dag skammer jeg (Kjeld) mig over, at vi satte hendes tilværelse og frihed på spil, blot for disse personlige bekvemmeligheder; men jeg besøgte hende efter krigen og takkede hende for hendes for os langvarige og modige indsats, der også omfattede ekspedition af vigtige, illegale breve.

Hun var en af modstandsbevægelsens ukendte og oversete heltinder.”

Velinformerede indsatte

Efterhånden fandtes der yderligere et par radioer i lejren. De indsatte hørte nyhedsudsendelser om aftenen fra Sverige og England. Ved morgenmaden udbredtes ”de sidste rygter” på en måde, som skulle give det udseende af, at de stammede fra ”pålidelig kilde” i køkkenet. Det var uundgåeligt, at stikkere eller tankeløse medfanger snakkede over sig til tyskerne om de indsattes kendskab til krigens gang. Tyskerne undrede sig meget over, hvor de fik nyhederne fra. I juni 1944 var invasionen i Normandiet i gang. Sturmabführer Hillgärtner forsøgte at bilde de indsatte ind, at det gik dårligt for de allierede, men uden held.

Dyner luftes på tørresnoren. Frihedsmuseets arkiv.

Ikke den rene idyl

Opholdet i Horserødlejren kan umiddelbart lyde helt fredeligt. Realiteten er, at jo dårligere det gik for tyskerne i krigen, desto hyppigere skete det, at folk blev sendt til koncentrationslejre, hvor nogle afgik ved døden. Eller blev hentet til forhør i København og endte med at blive henrettet. Flugt fra lejren skete kun enkelte gange. Havde man en dødsdom hængende over hovedet, var motivationen til at flygte stor. Man havde dog også tanke for, at det ville skærpe tyskernes agtpågivenhed og sikkerhedsforanstaltninger og at det ville gøre senere forsøg vanskeligere.

Opbrud fra Horserødlejren

Generalstrejken i slutningen af juni 1944 satte sine spor i Horserødlejren. Omkring 1. juli blev ca. 20 indsatte sendt til Tyskland. Kjeld Feilberg kom i forvaring i tugthuset i Dreiergen i Mecklenburg og blev d. 8. september overført til den nyopførte Frøslevlejr. Foto- samt radioapparat blev i al hast inden afrejsen overgivet til Otto Malling, som medbragte begge dele, da han senere selv havnede i Frøslevlejren. Begge apparater blev således genforenet med deres ejer, Kjeld Feilberg. Horserødlejren blev omkring midten af august flyttet til Frøslev, som var langt mindre hyggelig. Både når det drejede sig om omgivelserne omkring lejren og inde i barakkerne. Frøslevlejren blev desuden sikret bedre med maskingeværer, der kunne nå ud i alle kroge, og nogle måneder efter oprettelsen etableredes et minefelt rundt om lejren.

Tidernes skiften i Søstræde

Da arbejderbevægelsen i Helsingør kom under eget tag: Et kig anno 1897 ind i den store bygning i Søstræde, som gennem et århundrede var et af de festlige omdrejningspunkter i det jævne liv i Helsingør.

Af Jørgen Lind

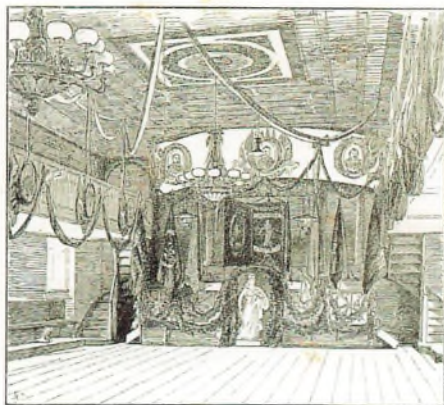
En stærkt omtumlet tilværelse – det kan man godt tillade sig at sige, at ejendommen Søstræde 4 har haft. Her har været garveri, kirke, dansesalon, forsamlingssted for fagbevægelsen, revyteater og nu såkaldt irsk pub.

Magasinet "Hver 8. Dag" bragte i efteråret 1897 en serie om "Arbejdernes Forsamlingsbygninger og produktive Foretagender", skrevet af G. Christian Olsen. En af artiklerne tog læserne med til Helsingør. Vi citerer:

"Det gik oppe ved Kronborg, som det er gaaet saa mange Steder. Efterhaanden som det store Skibsværft udvidedes, og der kom flere Arbejdere til Byen, stiftede man ogsaa her Fagforeninger, og man fik ogsaa her Skræk i Blodet for den moderne Arbejderbevægelse. Sidst i 80erne steg Modviljen saa stærkt hos det gamle Borgerskab, at det blev nødvendigt for Arbejderne at sikre sig et Sted, hvor de uanfægtet kunde drøfte deres Anliggender. Den 1. November 1889 købte Fagforeningerne saa med Støtte fra København en Ejendom i Søstræde og lod den ind-

rette til Forsamlingsbygning. Det gik mere glat med denne Forandring end ved de Foretagender, vi tidligere har omtalt; thi Ejendommen var som bygget til dette Brug.

Den er opført i Midten af forrige Aarhundrede som Kirke for den derværende engelske-lutherske Menighed. Dengang var Helsingør jo en langt betragteligere By end nu, takket være Øresundstolden, men da denne ophævedes, trængte man heller ikke til den rummelige Sømanskirke. Uden Spor af Respekt for Bygningens hidtidige Bestemmelse indrettede man saa Kirken til et offentligt Danselokale, og Sømændene var efter Sigende lige saa villige til at lade sig lokke af Violinens Strængeklang, som de havde været til at følge Orgelets brusende Kalden.

Med billedteksten "Forsamlingsssalen i Helsingør" bragte "Hver 8. Dag" denne illustration til artiklen om Søstræde 4. (Zinkætsning i Jørgen Linds samling).

Den tidligere Kirke og senere Dansesalon blev nu indrettet til Forsamlings-sal. Den har en Grundflade af 500 Kv. Alen og kan med den rundtløben-de Balkon rumme 1000 Personer. Hele Ejendommen har et Areal af 3000 Kv. Alen, hvoraf de 800 Kv. Alen er Have. Bygningen rummer foruden den store Sal en mindre Spisesal på 200 Kv. Alen samt en mængde mindre Restav-rations- og Forsamlingslokaler. Ejendommen købtes for 40.000 Kroner, og Aktiekapitalen er 5.500 Kroner.”

Revyernes hjemsted

Ifølge Helsingør Leksikon var der oprindeligt garveri i bygningen, som i 1792-93 blev omdannet til kirke. I 1837 solgte menigheden den, og i stedet blev der indrettet et forlystelsesetablissement med dansesal under navnet Babylon.

indrettet en teaterscene til et koope-rativt permanent teater under navnet Helsingør Folketeater, senere hjemsted for de populære Helsingør-revyer. Den sidste af dem blev opført i 1966. Der-efter var der spredte forsøg på at gen-oplive revytraditionen i Helsingør, fra 1974 til 1978 hver sommer. Siden 2013 har den tidligere kirke og forsamlings-sal dannet rammen om et udkænkingssted.

Vi bringer en efterlysning ...

Et af vores medlemmer har hen-vedt sig til os, fordi han sø-ger materiale om Helsingør Fæl-lesbageri, som blev grundlagt i 1907 og lå på Gl. Banegårdsvej. Bageriet havde som sit mål at le-vere godt og billigt brød til by-ens borgere og samtidig sikre gode arbejdsforhold for perso-nalet. Bageriet fungerede indtil 1979. Hvis nogle af vores læsere ligger inde med fotografier, bre-ve eller dokumenter vedrørende Fællesbageriet, hører vi meget gerne derom.

Kontakt Bente Thomsen på mail: btsnekkersten@gmail.com.

Bygningen i Søstræde i dag. Foto: Kaj Madsen.

Fælles Fag- og Arbejderforeningen er-hvervede som ovenfor nævnt Søstræ-de 4 i 1889. I løbet af 1910-11 blev der

Lørdag den 31. august 2019

Mødested: Scandlines terminal oppe ved billetsalget kl. 8.15, hvor Elisabeth deler billetter ud til færgen. **Husk pas eller gyldigt EU-kørekort**

I Helsingborg står Ingrid og modtager jer med bussen.

I år går turen igen til Östra Göinge herred, som var et vigtigt sted under modstanden mod svenskerne i 1600-tallet.

Første stop er Gumlösa Kirke. Det er dokumenteret, at den blev indviet af biskop Absalon den 26. oktober 1192. Den er en af de få kirker som er dateret. Det er også den første fase i teglstensbyggeriet i Danmark, og den er en arkitektonisk perle af højeste karat. Der er en meget fin døbefont, som er samtidig med kirken.

Vi fortsætter til Wanås Slot som var et middelalderanlæg, men det blev brændt ned i begyndelsen af Syvårskrigen (1563-1570), som det står i dag er det fra 1700-tallet. Der er en udstilling i langladden om Wanås historie, måske er den seværdig, ellers kan vi gå i parken, hvor der står et 500 år gammelt egetræ, som man hængte fjenderne i. Der er også mange kunstværker i parken.

Frokosten har vi planlagt til Östra Göinge golfklub.

Efter frokost kører vi til Svarta Bergen-Hægghults stenbrud, som er et enormt krater i landskabet efter over hundrede års brydning af sort diabas. Stenbruddet er verdens største sorte diabasstenbrud. Her skal vi også drikke vores eftermiddagskaffe.

Sidste seværdighed bliver Finja Kirke som er fra 1100-tallet. På østvæggen mod koret er der kalkmalerier fra 1140'erne. Døbefonten er samtidig med kirken. Alteret og prædikestolen er fra 1700-tallet.

Vi forsøger at finde et godt sted, hvor vi kan få vores øl og vand, inden vi kører tilbage til Helsingborg, hvor Ingrid og buschaufføren siger farvel, og I tager færgen hjem til Helsingør.

Pris for medlemmer: 470 kr. incl. færgebillet, frokost, kaffe, entreer, samt øl og vand. **For ikke-medlemmer er prisen 520 kr.**

Tilmelding til Elisabeth Thorsen på telefon 24217982 eller e-mail elisabeth.p4@gmail.com senest fredag den 23. august. Tilmeldingen er bindende.

HUSK PAS ELLER GYLDIGT EU-KØREKORT

Elisabeth Thorsen og Ingrid Dora Jarnbjer
Vi forbeholder os ret til ændringer.

Returadresse: Helsingør Museumsforening
v/ Torben Bill-Jessen, Aarhusvej 69 b, 3000 Helsingør

Grundlovsmøde på Flynderupgård

Det er en fast tradition, at der holdes grundlovsmøde på Flynderupgård den 5. juni om eftermiddagen, og den tradition følges også i år. Se nærmere i dagspressen eller på museernes hjemmeside.

